

INTERETNIČKI ODNOSI U MAKEDONIJI – SLIKA PODELJENOG DRUŠTVA^{2*}

Rezime: U Makedoniji postoji visok stupanj etničke distance, što produbljuje dezintegraciju makedonskog društva. Ova analiza je rezultat velikog empirijskih istraživanja, iz 2013, koje je obuhvatilo 445 ispitanika i njihovih odgovora na pitanje o nekoliko aspekata svog života i života njihovih domaćinstava. Rezultati su mjereni i analizirani koristeći Bogardusovu skalu.

Makedonsko društvo karakterišu interakcije koje dominiraju etničkim i konfesionalnim kodom, temeljem etničkog lojalnosti. Ovo dovodi do nedostatka komunikacije između građana, što dovodi do polariteta društva. Etnički identifikacija je primarna nad građanskom identifikacijom. S jedne strane, to smanjuje socijalnu koheziju društva, sa stvaranjem pretpostavki za njegovu političku nestabilnost. S druge strane, blokiraju se aktivnosti potrebne za saradnju u svim drugim aspektima, opstruiraju izgradnju međusobnog kulturnog i ekonomskog matrice. Na osnovu istraživanja evidentno je da je relativno velika podjela u percepciji o oko simbola etničkih grupa jer je percepcija promenjena u zavisnosti od pripadnosti određenoj etničkoj grupi. S obzirom ovu činjenicu, jasno je da se Makedonija nalazi u veoma složenoj situaciji i treba da plati veliku pažnju u pronalaženju alternativa za poboljšanje etničkih odnosa svojih građana.

Ključne reči: etnička grupa, etničke zajednice, interetnički konflikt, Ohridski sporazum, simbolička interakcija.

UVOD

Makedonija je živela i još uvek živi u svetu različitosti, poštujući nasleđstvo prošlosti i života koegzistencije, tolerancije i međusobnog razumevanja. Ohridski sporazum direktno je povezao status etničkih grupa s njihovom brojnošću i samim tim postao garant prava onim “zajednicama koje imaju više od 20% stanovništva”, a to su bili samo Albanci. Ohridski sporazum nije uspeo unaprediti multikulturalni demokratski sistem, jer je promovisao samo jednu nacionalnu manjinu. Kod etničkih Makedonaca Ohridski sporazum je izazvao nezadovoljstvo smatrajući ga nepravednim činom, proizvodom nasilja albanske strane te rezultatom terorističke aktiv-

¹ vesna.stankovic.pejnovic@gmail.com

^{2*} Rad saopšten na naučnoj konferenciji „Tradicija, modernizacija i identiteti VII: Odnos tradicije i modernizacije u oblikovanju identitarne kulture društvenih grupa u savremenosti“, održanoj 27. maja 2016. godine na Filozofskom fakultetu u Nišu, u organizaciji Cenra za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Nišu.

nosti, poduprtim od strane međunarodne zajednice, a usmjerene protiv makedonske države i interesa makedonske nacije (Stanković Pejnović, 2015: 38). Paradoksalno, ali Sporazum je težio razvoju građanske države kroz etnički definisane mere. Zato i nije čudno što albanska zajednica ima pozitivniji odnos prema Ohridskom sporazumu od makedonske zajednice.

Pojam kulture implicira na različite etnicitete unutar široke društvene perspektive. Albanci imaju veliku kulturnu prednost u odnosu na Makedonce, jer imaju samo jedan kulturni centar – Skopje, a Albanci imaju četiri – Tetovo, Prištinu, Tiranu i Skopje (Sarkanjac, 2005). Pojam multikulturalizma implicira na brojnosti kultura koje koegzistiraju u određenim društvenim sferama kao i da su u međusobnim odnosima između tih kultura. Prema takvom viđenju multikulturalizam je pokušaj regulacije odnosa između kultura (ili njihovih predstavnika) koji s jedne strane koegzistiraju (odnosno žive zajedno) i s druge se strane traže za sebe retka i vredna društvena dobra. Jedno od takvih traženja mogu se manifestovati kroz simbole čime se reflektuju odnosi jedne društvene grupe prema drugoj.

NEPOSTOJANJE SOCIJALNE KOHEZIJE I STABILNOSTI

Za svaku državu, posebno multikulturalnu, opasno je nepostojanje društvene kohezije i stabilnosti zemlje te nezadovoljstvo manjina, a još je opasnije dok je nezadovoljna većina. Većina etničkih Makedonaca u velikoj meri je zaposlena u industriji i javnom sektoru, pa njih i u velikoj meri pogađa ekonomska kriza, osećajući se u velikoj meri ekonomski nesigurnim.

Nezadovoljstvo ili pesimizam među nižom srednjom klasom mogu negativno utjecati na međuetničke relacije zato jer ta klasa instinktivno zahteva bolji status najčeće potiskujući ljude drugačijeg etničkog porijekla. Kako su neki ljudi podložni političkoj manipulaciji, društveni konflikti se vrlo lako pretvaraju u međuetničke konflikte.

Etnička distance između Makedonaca i Albanca je od izuzetnog značaja zbog toga, jer ima veliki uticaj na celokupni ekonomski, politički, kulturni i društveni razvoj zemlje. U Makedoniji je prisutan visok nivo etničke distance koja vodi dezintegraciji makedonskog društva.

Generalni zaključci istraživanja potvrđuju hipotezu u kojem se navodi da u Makedoniji postoji visok stupanj etničke distance, što dovodi do raspada makedonskog društva. Etnička distanca se mjeri i analizira koristeći Bogardusovu skalu, a podaci se prikupljaju putem ankete na osnovu zatvorenog upitnika. Terensko istraživanje se provodi u dvije regije, Pelagoniji i Ohridu.

Konflikti između etničkih grupa ili između država u kojima obitavaju predstavlja ozbiljan konflikt domaćoj i međunarodnoj sigurnosti. Takvi konflikti su su često brutalni i nasilni (Gurr, 1998), te etnicitet nalazi svoje mjesto u javnoj svesti (Horowitz, 1985). Moynihan (1993) tvrdi da interes etniciteta ne proizlazi iz racionalne analize, već iz očajnog traženja rešenja za akutni etnički konflikt koji počinje krajem Hladnog rata.

Postoji u političkoj teoriji nekoliko objašnjenja etno-političkih konflikata, koje ponekad zove "unutarnjikonflikti". Neki autori se fokusiraju

na sigurnosnu problematiku, u kojojoj strah i nepovjerenje između etničkih grupa proizvode vojni konflikt (Posen, 1993). Drugi naglašavaju ulogu “domaćeg faktora”, kao što je ekonomija, kapacitet države, nacionalizam ili nezrelost demokratskog procesa (Brown, 1993). Drugi smještaju bazu konflikta na isključivosti manjina od instrumenata moći (Lijphart, 1975).

Prema socio-psihološkom pristupu, lažna historija ili mit prelaze iz generaciju na generaciju, zato jer imaju značajnu ulogu u stvaranju etničkog identiteta. Potrebno je i spomenuti društveno-psihološki pristup koji ističu lažnu historiju ili mitove koji se prenose sa generacije na generaciju pa imaju značajnu ulogu u stvaranju etničkog identiteta (Horowitz, 1985). William Zartman (2008) sumarizira problem isključenja manjina da “nacionalni konflikti mogu biti svrstani u dve kategorije – diskriminacije ili zapuštanje, ili problem distribucije i problem identiteta”.

Prema Hansu-Joachimu Lauth (2003) postoje tri idealna oblika civilnog društva: steteški tip, ambivalentan i refleksivan tip. Više od dekade nakon potpisivanja Ohridskog sporazuma, vidljivo je postojanje ambivalentnog tipa civilnog društva. Očigledan je visok nivo konflikta između njegovih aktera, organiziranih oko postojećih socijetalnih konflikata (etničkih, religijskih) (Lauth, 2004: 43). Međusobno nadmetanje dovodi do intenziviranja socijetalnog konflikta mlade demokratije. Relacije između aktera okarakterisane su strukturama dominacije. Malo su izražene društvene vrednosti kao što su tolerancija i međusobno poštivanje. Ističu se partikularni interesi, a društveno predstavništvo nije naglašeno, a demokratske unutarnje strukture jedva da i postoje.

Relacije između Makedonaca i Albanaca ostaju komplikovane i još uvek nerešene u mnogim aspektima. Implementacija Ohridskog sporazuma, umjesto da postigne denacionalizaciju društva, svake godine sve jače produbljuje razdor.

Makedonci još uvek vide Ohridski sporazum kao pretnju nacionalnoj izgradnji države i društva, dok Albanci ne vide u Sporazumu definitivno rešenje pomirenja, već samo prvi korak prema boljim uslovima života. Makedonska većina uporno nastoji izgraditi i održati superioran položaj iz 90tih. I danas su etnička pitanja nerešena i neka druga ne-etnička pitanje mogu lako postati nacionalistička (Rosulek, 2011).

Razlike između različitih etno-nacionalnih grupa su izričite i duboke, kao i razlike između različitih sfera civilnog društva i političkih partija između različitih političkih pozicija. Ohridski sporazum je vrsta natjecanja oko političke vlasti i pristupanja izvorima finansiranja koja se godinama samo intenzivira.

U Makedoniji, separatistički etno-teritorijalni zahtevi dobivaju svoj oblik preko Ohridskog sporazuma. Sporazum je težio podjeli vlasti, ali i proširenju grupnih i individualnih prava. Ipak, čak i sada, posle više od dekade od potpisivanja sporazuma, postoji još puno institucionalne praznine u decentralizacije vlasti, reformi nastavnih planova i programa u oblasti obrazovanja, te poboljšanju socijalnih usluga koje će doprineti društvenoj integraciji. Osim toga, u skladu sa principom jednakog predstavljanja prema Ohridskom sporazumu, procenat zaposlenih u javnim institucijama Albanaca ponegde i prelazi 25%, ali mnoge institucije još uvek ne ispunjavaju ovu odredbu.

Makedonsko društvo je multietničko, multinacionalno, multikulturalno. U takvim društvima rizik od etničkih sukoba posebno je visok ako vlada zanemari ili diskriminiše manjine. Unutrašnji odnosi između etničkih Makedonaca, Albanaca i drugih etničkih manjina su ostali najosetljivije pitanje koje utiče na stabilnost i bezbednost zemlje, kao i svoju perspektivu za integraciju u EU. Nakon potpisivanja Sporazuma, etničke tenzije su za neko vreme smanjene. Međutim, zakoni za upotrebu albanskog jezika, kao i zakon za korišćenje nacionalnih simbola su se pokazale kontroverzan.

U Makedoniji bilingvizam nije dovoljan za prevladavanje činjenice da je potpuna komunikacija moguća samo unutar nacionalne skupine. U Makedoniji se lako dokazuje velika važnost jezika kao oblikovanja i određenja identiteta, jer postoji velika razlika između kultura (Stanković Pejnović, 2014: 35).

PODELJENA REALNOST

Makedonsko društvo je društvo izrazitih ekonomskih problema, te su i vidljive njegove posledice kroz proširenje tzv frustracija jaz; drugi je zahtev za preraspodelom javnih sredstava i političke moći kroz ravnopravnu zastupljenost te decentralizaciju; treći je uloga političkih stranaka i lidera; a četvrta je percepcija međunacionalnih odnosa kroz strah, nepoverenje, i predrasuda.

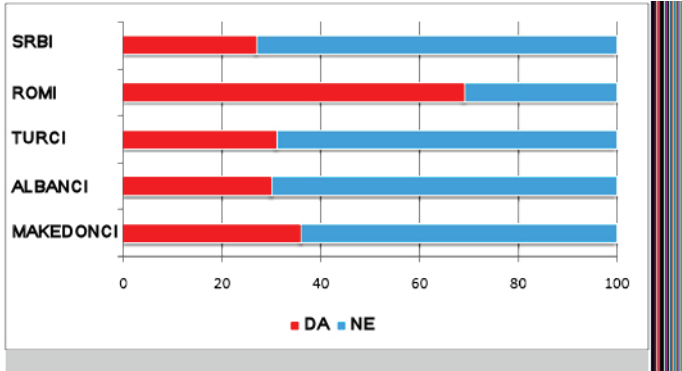
Više od polovine ljudi iz svih etničkih grupa su u teškom ekonomskom stanju. Romi su u najgorem položaju, zatim Turci, pa Makedonci i Albanci. Veliki broj ljudi svih etničkih grupa boje se nezaposlenosti, ekonomske nesigurnosti, nezadovoljni superspektivama koje im budućnost nudi, i boje se egzistencijalnih teškoća. Ako se sagledava kontekst međuetničkih odnosa, veoma je važno naglasiti situaciju etničkih Makedonaca. Vrloje opasno kada su manjine nezadovoljne, ali je još opasnije kada je nezadovoljna većina. Razlozi za nezadovoljstvo su višestruki; gubitak privilegiranog statusa koji je izgubljen jer je većina ranije radila u državnom sektoru; reforme javnog sektora, gdje se veliki dio njih i rade (28% etničkih Makedonaca u odnosu na 11,5% etničkih Albanaca radi u javnom sektoru); percepcija 'pravične zastupljenosti "kao nula-sumgame"; globalna ekonomska kriza koja je pogodila velik deo kompanija gdje etnički Makedonci dominiraju (27% Makedonaca raditi u velikim kompanijama u odnosu na samo 13% etničkih Albanaca). U isto vreme, etnički Makedonci su u prosjeku bolje obrazovani nego pripadnici drugih etničkih zajednica (45% etničkih Makedonaca imaju četiri godine srednje obrazovanje, u odnosu na samo 29% etničkih Albanaca). Osim toga, gotovo polovina etničkih Makedonaca čekuje se da će izgubiti posao u šest mjeseci nakon istraživanja (45%) ističu da nisu dobro plaćeni za posao koji rade (49% etničkih Makedonaca u odnosu na 30,5% etničkih Albanaca). Takav visok nivo nezadovoljstva većinske etničke grupe, bez obzira na relativno povoljan društveni položaj u smislu edukacije i vještina može lako dovesti do političke radikalizacije.

Kod etničkih Makedonaca Ohridski sporazum je izazvao nezadovoljstvo jer su ga od samog početka smatrali nepravednim činom, proizvodom

nasilja albanske strane te rezultatom terorističke aktivnosti, poduprtim od strane međunarodne zajednice, a usmjerene protiv makedonske države i interesa makedonske nacije.

Postoji jasna veza između nacionalnosti i vere. Skoro svi etnički Makedonci u uzorku održati pravoslavne vere, dok su svi Albanci u uzorku pripadaju muslimanskoj veri. Među ostalim etničkim grupama većina određuje svoju veru kao muslimansku.

Grafikon 1: Odnos nacionalnosti i vere

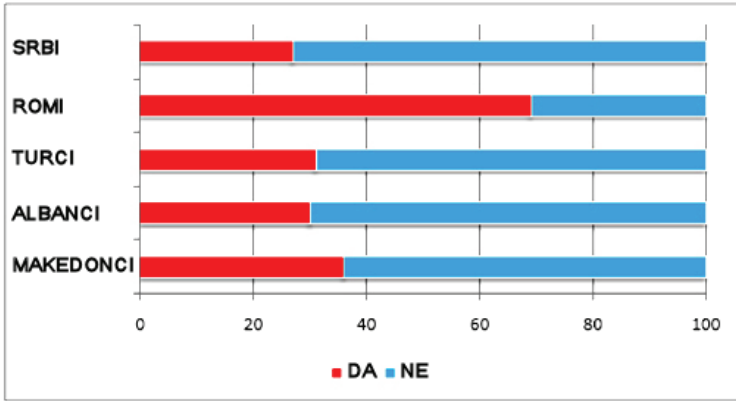

Frustracijski jaz

Etnički sukobi su verovatni u pluralnim društvima u kojima postoji raskorak između potreba ljudi i sposobnost države da zadovolji te potrebe kroz pružanje javnih usluga raznih vrsta. Izraziti su ekonomski i socijalni problemi, razlika prihoda i siromaštva, kao i niskih očekivanja ljudi, stvorili su ono što se može nazvati frustracije jaz, kao društvenog kao i psihološkog fenomen. Kod Roma je siromaštvo najizraženije, a ova etnička grupa ima najviši stepen ekonomske nesigurnosti, dok etnički Makedonci imaju najmanji nivo. S druge strane, Makedonci su najviše nezadovoljni, čak i najviše frustrirana grupa najviše oko pitanja kao što su bezbednost radnih mesta, prihoda i ličnih procena oko očekivanja o budućnosti (Laderchi, 2013).

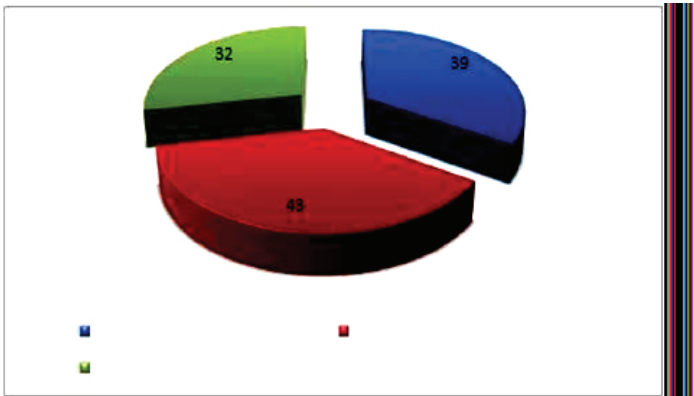
Makedonci mnogo više traže posao u odnosu na Albanace. Samo manje od polovine Makedonaca ispitanika smatra da postoji velika verovatnost da će izgubiti posao u poređenju sa više od jedne četvrtine Albanaca. Ovi podaci ukazuju da Makedonci doživljavaju veću ekonomsku nesigurnost za razliku od albanskog stanovništva. Štaviše, ova zaključak je takođe podržan od strane drugih nalaza iz ankete. Na primer, više od polovine ispitanika Roma (59%) smatra da je njihov život “pogoršan” tokom dvanaest meseci pre istraživanja, u poređenju sa jedne trećine (34%) etničkih Makedonaca i etničkih Turaka (takođe 34%), dok samo jedna petina (20%) Albanaca doživljava pogoršanje životnog situacije

Grafikon 2: Da li je vašoj etničkoj grupi otežano traženje posla?

To pokazuje da više od polovine ljudi iz svih etničkih grupa mogu samo da sastave kraj sa krajem sa teškoćama. Kao i u drugim dimenzijama ekonomske nesigurnosti Roma izdvaja kao u najgorem položaju, a zatim etničkih Turaka, Makedonaca i Albanaca respektivno.

Grafikon 3: Osećate li se ekonomski nesigurno?

Podela vlasti

Postoje mnogi primeri zemalja u kojima su društvene nejednakosti podeljeneugrožene manjine iz prednost ili dominantnih grupa. Izgradnja moderne nacionalne države na račun slabijih i manje srećnih društvenih grupa je uobičajena pojava (Gurr, 1998). Republika Makedonija nije izuzetak u opredeljuju za izgradnju svoje nacionalne države zasnovanom na strahu za opstanak. Politički model je realizovan kroz ustavne amandmanena osnovu podele vlasti i preraspodele javnih resursa i političke moći između Make-

donaca i Albanaca. Male manjine su takođe poboljšale svoj status, iako se i dalje žale na svoj status. Ključne odredbe Ohridskog sporazuma su: pravo na dvostrukom većinom (manjina veto); proporcionalni izborni model; decentralizacija; ravnopravna zastupljenost građana koji pripadaju svim zajednicama u državnim organima i drugim javnim institucijama na svim nivoima, kao i ustavne garancije oko konsocijacijske ili podele vlasti aranžmana. Pored toga, od 1991. godine zemljom je vladala koaliciona vlada sastavljena od obe etničke makedonske i albanske partije. Ipak javljaju se novi problemi koji se mogu sažeti pod shvatanje ravnopravne zastupljenosti.

Ravnopravne zastupljenosti je važan instrument političke i socijalne inkluzije manjina u društvu. Tokom poslednjih nekoliko godina došlo je do značajnog porasta jednake zastupljenosti u administraciji, vojsci, policiji i pravosuđu, iako je kvota još uvek nije dosegnuta. Prema najnovijim podacima o etničkom sastavu, 22% od predstavnika profesionalne vojske su Albanci, 2,3% su Turci, 1,3% su Romi i 2,4% su Srbi.³

Sporost angažovanja ljudi iz etničkih zajednica u administraciji je prisutna usled kombinacije različitih faktora; nedostatak dovoljno obrazovanih kandidata iz manjih manjinskih zajednica, nedostatak entuzijazma među vladajuće većine, ali i potreba da se smanji ukupni broj administrativnih radnika zbog ekonomske krize.

Trenutno, javna administracija zapošljava oko 120.000 ljudi, što je veliki broj u odnosu na susedne zemlje.⁴ Tempo zapošljavanja po principu ravnopravna zastupljenost u javnoj upravi je ubrzan, ali to je izazvalo nove probleme.

Najteže pitanje je “partokratija” državne uprave. Prema izjavi jednog člana Evropskog suda za Revizore, neuspeh evropskih projekata za institucionalno jačanje je posledica, između ostalog stvari, u “nestabilne administracije”, odnosno stranaka promene u upravi nakon svakih izbora (*Dnevnik*, 8 October, 2009).

Ipak, politika ravnopravne zastupljenosti, decentralizacije, manjinskog veta, i podele vlasti koalicione vlada su svi imali pozitivne efekte na percepcijuispitanici u vezi međuetničke tenzije, koje su ocenjene kao manje opasan negotenzije između bogatih i siromašnih, a tenzije između menadžera i radnika (*Dnevnik*, 10 October, 2009).

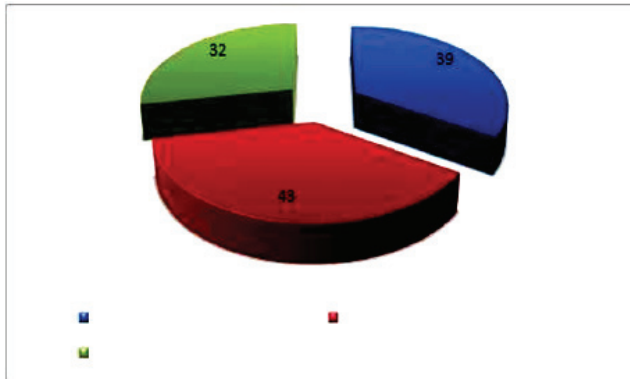
U makedonskom društvu su izražene tenzije što pokazuje i istraživanje, ali više klasno (između poslodavaca i radnika), a manje među etničkim zajednicama. Male manjine (Turci, Romi) su uglavnom pod uticajem tenzija između bogatih i siromašnih, uglavnom zbog nepovoljnog socio-ekonomske situacije. Najviše Romi naglašavaju da osećaju tenzije u društvu, 48% njih izražava da su izraženi odnosi između bogatih i siromašnih sa “puno napetosti”; samo manje od polovine Makedonaca (44%), a samo petina Albanaca podržava ovaj stav.

Ukupno, od svih učesnika anketa, najviše njih ipak naglašava socijalni problem i jaz između radnika i poslodavaca te bogatih i siromašnih, a manje između etničkih zajednica.

3 Western Balkans Environmental Programme FINAL REPORT, 2007–2010, http://www.westernbalkansenvironment.net/documents/final_report_2007-2010.pdf, 59

4 Bugarska, sa populacijom od osam miliona zapošljava 140.000 ljudi u njejoj upravi.

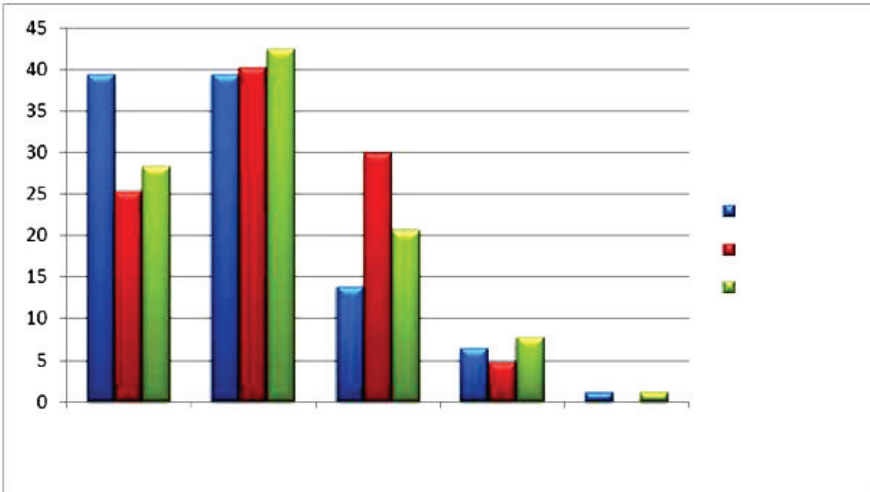
Grafikon 4: Uzroci tenzija u društvu

39% između bogatih i siromašnih
32% između etničkih grupa
43% između poslodavaca i radnika

Albanci i druge manjinske etničke grupe pokazuju više optimizma u vezi odnosa između etničkih grupa nego Makedonci. Skoro dve petine druge grupe smatraju da postoji dosta tenzija između etničkih grupa, u poređenju sa samo četvrtinu Albanaca. Objašnjenje može naći u implementacija principa pravične zastupljenosti, manjinski veto, decentralizacija, podela vlasti i druga prava manjina. S druge strane, čini se da Makedonci još uvek gledaju na ta prava kao “nultog zbira-igre”. Međutim, činjenica da samo veoma mali broj ispitanika je opisao međuetničke odnose kao “prilično prijateljski” ili “veoma prijateljski” je izvor zabrinutosti.

Grafikon 5: Kvalitet odnosa između etničkih grupa

Makedonci
 Albanci
 Ostali

Velike tenzije
 Neke tenzije
 Bez tenzija
 Skoro prijateljski
 Veoma prijateljski

Prema podacima UNDPa, “velike tenzije” su prisutne kod različitih etničkih grupa u regionu Skoplja (Bartlett, 2010).

Ovo je verovatno rezultat nekoliko faktora: visoka naseljenost stanovništva, odnos između Makedonaca koji su većina i Albanci koji su u manjini, kao i činjenica da je ovaj region je najbogatiji i borba oko raspodjele socijalnih resursa je najžešća. Pored toga, prema nalazima prethodnog istraživanja u Skoplju je velik broj ugroženih osoba (23% i 21% ljudi ispunjavaju 3-5 od kriterijuma ugroženosti)”⁵

Podaci pokazuju pozitivan trend smanjenja tenzije između etničkih zajednica u zemlji. Etnički Albanci i druge manjine su zadovoljni sa socijalnim i političkim promenama od 2001. godine više od Makedonca. Međutim, ako je generalno socio-ekonomska situacija stanovništva ne napreduje, socijalne tenzije mogu postati temelj etničkih tenzija, pa čak i etničkih sukoba. Etnički Makedonci i dalje pokazuju visok stupanj nezadovoljstva. Prema izjavi predsednika udruženja radnika iz propalih firmi, vidljivo je da su Makedonci iritirani činjenicom da su novi državni službenici zaposleni u državnoj upravi prema principu jednake zastupljenosti. “Ja nisam protiv tog principa, ali zašto je niko nije zabrinut zbog radnika iz propalih firmi? Ispostavilo se da su samo Makedonci nemaju prava u ovoj zemlji” (Dnevnik, 21. 10. 2011).

Političke partije i njihovi lideri

Najozbiljniji kritika konsocijacijskog aranžmana, kao što je Ohridski sporazum, temelji se na činjenici da podele u društvu postaje institucionalizovane, a da je politički proces sveden na sporazume između političkih elita (Bieber, 2008). Šta ako imaju tajni plan, suprotno javnom izjašnjanju?

Podaci iz ankete potvrđuju da je model favorizuje etničkog glasanja, kao oko polovine (51%) ispitanika kažu da neće glasati za političku kandidata iz druge stranke, dok su samo dve petine (40%) odgovor da bi. Makedonci iz Pelagonije, urbani muškarci, mladi ljudi između 25-34 godina visokog obrazovanja i dobrog životnog standarda, su spremni da glasaju za kandidata iz druge etničke zajednice od ostalih iz iste grupe (vidi slike 8 i 9). Pripadnici malih manjina (Turci, Romi, Vlasi i Srbi) pokazuju veću spremnost da se premosti etničke linije, kao što bi tri četvrtine ispitanika iz ovih manjina glasaju za kandidata iz druge etničke zajednice. To je razumljivo, jer oni moraju da naprave koaliciju sa većim strankama ukoliko žele da igraju ulogu u političkom sistemu. Podaci koji se odnose na ponašanje birača na lokalnim izborima su slični onim za parlamentarne izbore.

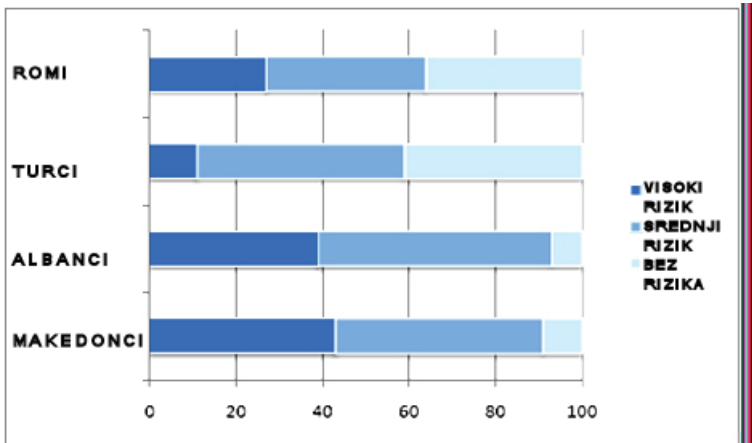
Činjenica da većina Makedonci i Albanci neće glasati za kandidata iz druge etničke grupe nije samo stvar predrasuda i etnocentrizma, već i negativne uloge partijskih lidera u političkom procesu. Rasprava između suprotstavljenih elita su najčešći tip unutarnjeg sukoba koji su pokrenule elite (Brown, 1993).

⁵ Western Balkans Environmental Programme FINAL REPORT, 2007–2010, http://www.westernbalkansenvironment.net/documents/final_report_2007-2010.pdf, 40

Ovo potvrđuje i iskustvo da su partije u opoziciji mnogo radikalnije od kada su na vlasti. Njihovi politički lideri često koriste nacionalističku retoriku u cilju privlačenja glasova. U percepciji ispitanika u anketi, političke partije imaju posebno negativnu ulogu u međuetničkim odnosima. U poređenju sa prethodnim istraživanjima, ovaj trend negativne percepcije raste.

U 2008. godini, 44% ispitanika smatra da političari na svim državnim nivoima pogoršalo međunacionalne odnose, dok je u 2009. godini ovaj odnos porastao na 71%. Nasuprot tome, na lokalnom nivou samo 51% ispitanika smatra da domaći političari pogoršalo međunacionalne odnose. U poređenju sa drugim faktorima kao što su mediji, škola, porodica i lokalni gradonačelnik, najgora procena je rezervisana za efekat političkih stranaka na međuetničke odnose. Makedonci su mnogo kritičniji u svojim procenama na nacionalnom i lokalnom nivou. Takođe, veoma kritični su oni između 45-64 godina, sa visokim obrazovanjem i stabilnim poslom i srednjim primanjima čije domaćinstvo mogu lakše da sastave kraj s krajem i sa prihvatljivim standardima ostavljanja.

Grafikon 6: Kako političari na nacionalnom nivou utiču na interetničke odnose?

Bez efekta

Pogoršanje

Popravljanje

Ako trend percepcije političke partije kao faktora koji pogoršava međuetničke odnose nastavlja da raste, onda trend ka većoj toleranciji može da počne da se kreće u suprotnom smeru, tako da čak i manje ljudi koji bi glasali za kandidata druge etničke partije. U takvim okolnostima, veću umerenost u političkoj retorici nacionalnih političara može povećati poverenje etničkih grupa. Lideri stranaka su odgovorni za to, jer je njihova uloga je izuzetno uticajan u situaciji u kojoj demokratska konsolidacija i dalje krhka. Jer, 53% Makedonaca i 48% Albanaca je mišljenja da su političke

partije najjači faktor negativnog uticaja na etničke partije, masovne medije i vladu (Teleski, Dajmanovski, Markovik i Božinovski, 2006).

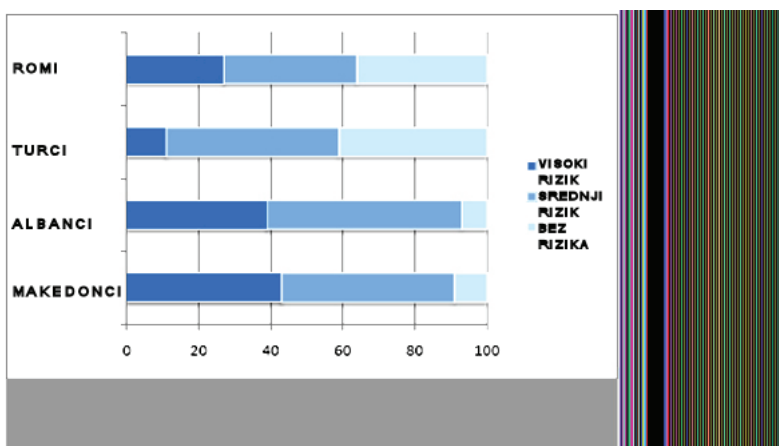
Mali broj ispitanika je dao svoje mišljenje o socijalnim uslugama. Slično vrlo malo je poslao pismo o pitanjima koja ih se tiču, ili prisustvovao sastanku svog opštinskog veća. Čini se da mali broj ljudi angažuju u institucijama lokalne samouprave, nevladinih organizacija, sindikata i udruženja stanara, a to smanjuje šanse da ljudi mogu da zadovolje u tim institucijama i društvenim situacijama i izgradnju efikasne saradnje preko etničkih lines. Nizak nivo poverenja da ljudi imaju u političare, kao i rasprostranjeno mišljenje da su političari, naročito na nacionalnom nivou, imaju tendenciju da se pogoršava međunacionalne odnose, verovatno jedan od glavnih razloga što većina ljudi nisu voljni da glasaju za kandidata iz druge etničke zajednice.

Nezadovoljstvo interetničkim odnosima

Većina ispitanika (58%) ne vidi promenu u stanju međuetničkih odnosa u zemlji tokom 12 meseci pre istraživanja, dok oko četvrtina (26%) mislili da su pogoršali, a deseti deo (11%) da su poboljšani. Ukoliko se uzme u obzir region, više od trećine ispitanika iz Skopskog regiona, gde prevladavaju Makedonci, smatraju da su međuetnički odnosi pogoršali (39%).

Makedonci, više od četvrtine, u odnosu na petinu Albanaca ili pripadnici drugih etničkih grupe, veruju da su se međuetnički odnosi pogoršali u poslednjih 12 meseci.

Grafikon 7: Jesu li se etnički odnosu pogoršali u proteklih godinu dana?

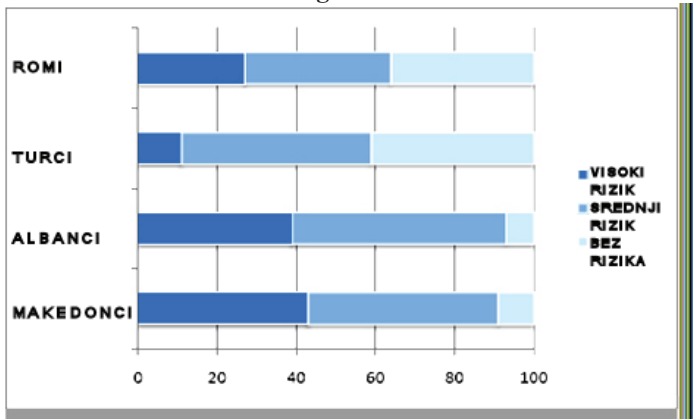

Ko su oni Makedonci koji veruju da etničkih odnosa u zemlji pogoršala prethodnih 12 meseci? S obzirom na obrazovni nivo, ispitanici sa srednjom stručnom spremom najčešće smatraju da su međuetnički odnosi pogoršali. U pogledu starosti, mlađi i stariji ljudi, misle na isti način, kao i oni sa srednjim prihodima te pripadnicisiromašnog dela populacije. Na pitanje

kako ocjenjuju stanje u narednih 12 meseci, polovina ispitanika odgovara da neće biti promene, dok gotovo četvrtina (23%) smatra da će međunacionalni odnosi se pogoršati i samo 15% smatra da će doći do poboljšanje.

Makedonci ne vide poboljšanje interetničkih odnosa u narednom period, čak što više smatrajuda će se situacija pogoršati u narednih 12 meseci (33%). Više od četvrtine Makedonaca smatra da bi etnički odnosi pogoršati tokom dvanaest meseci nakon istraživanja, u poređenju sa samo jedan od ukupno šest Albanaca i pripadnika drugih etničkih grupa. Među Makedonaca koji smatraju da će pogoršati međuetnički odnosi, većina je ponovo ljudi sa srednjom stručnom spremom, sa stabilnim prihodima.

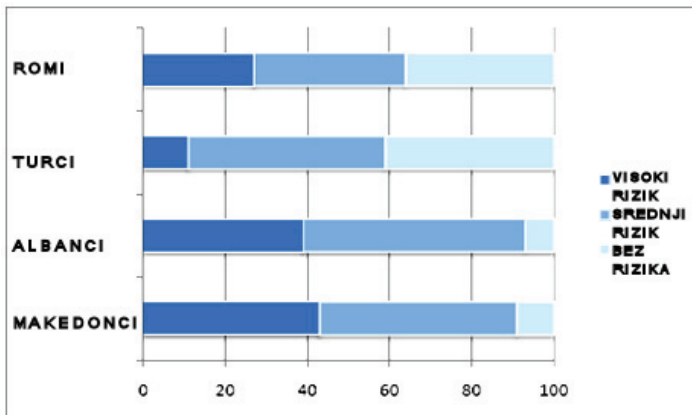
Grafikon 8: Kakva su vaša očekivanja u vezi promene interetničkih odnosa u toku godine dana?

Poboljšana
Pogoršana

Na pitanje kako proceniti rizik od nasilnog etničkog konflikta više od dvije petine etničkih Makedonaca smatra da postoji visok rizik od nasilnog etničkog konflikta. Slično razmišljaju i Albanci, dok su među Romima i Turaka relativno malo imaju ovakav pogled.

Grafikon 9: Kakva je vaša percepcija rizika oko nasilnog etničkog konflikta?

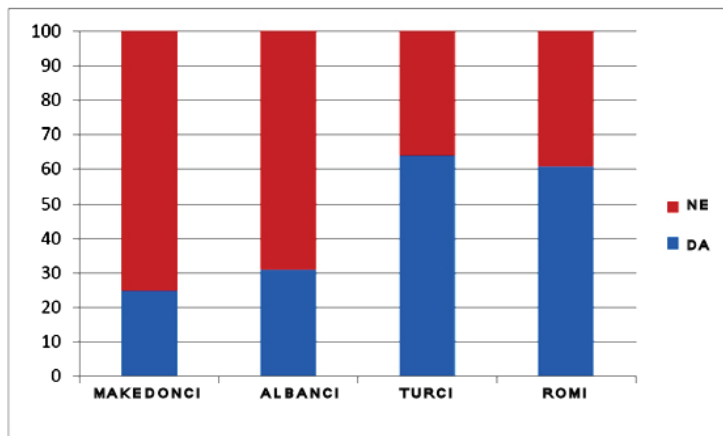
Skoro polovina ispitanika (48%) u Skoplju smatraju da je rizik od nasilnog etničkog konflikta visoka, za razliku od anketiranih u jugozapadnoj regiji (9%). Dve petine urbane populacije (40%) smatra da postoji visok rizik od etničkog konflikta u odnosu na manje od jedne trećine seoskog stanovništva (30%). Više muškaraca nego žena smatra da postoji visok rizik (37% u odnosu na 34%), starosti između 35-44 godine, i oni sa mesečnim primanjima između 12.000 i 21.000 denara, i oni čije porodice teško sačinjavljaju kraj s krajem procenjuju da je rizik od nasilnog etničkog konflikta velik.

Prelaženje etničkih mostova

Neki društveni odnosi prolaze kroz etničke podele; prijateljski i profesionalni kontakti, sudjelovanje u građanskim i nevladinim organizacijama, kao i članstvo u sindikatima. Mnogi ljudi imaju prijatelje iz drugih nacionalnosti, idu u restorane ili kafića u vlasništvu ljudi iz drugih nacionalnosti i imaju poslovne kontakte sa pripadnicima drugih etničkih grupa.

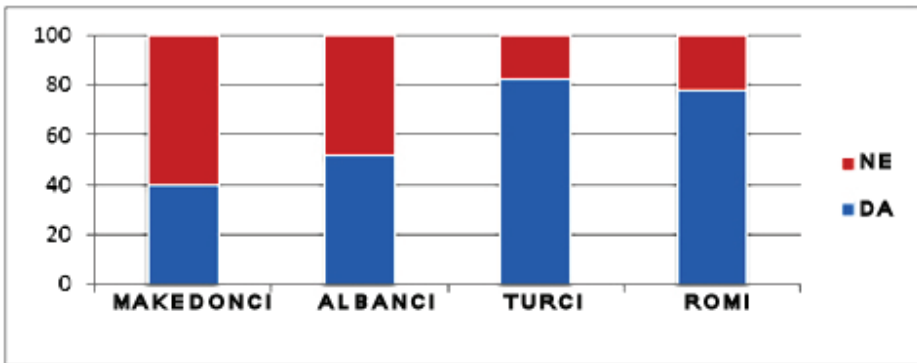
Većina ispitanika koji su odgovorili da imaju prijatelje iz drugih etničkih zajednica, naročito ispitanici iz jugo-zapadnom regionu, urbanih područja, ljudi visokog obrazovanja, u dobi od 18-24 i 55-64. To su ljudi koji sa dobro plaćenim poslom i koji imaju visok životni standard, sa prihodom između 21,001-30,000 denari. Skoro tri četvrtine (71%) ljudi posećuje radnji koje su u vlasništvu ljudi iz druge etničke grupe .

Grafikon 10: Odlazite li u prodavnice koji su u vlasništvu članova druge etničke grupe

Oko polovine ispitanika često idu u prodavnice ili kafiće u vlasništvu ljudi iz različitih etničkih grupa. Većina onih koji to ne rade su Makedonci koji žive u ruralnim područjima, su starije žene (57%) sa osnovnom školom i sa prihodom do 6.000 denara, čija domaćinstva jedva sačinjavljaju kraj sa krajem, “ ošeg standarda, oronulog stanovanja” (61%) i potiču iz istočnog ili jugoistočnog regiona.

Grafikon 11: Odlazite li u restorane čiji je vlasnik druge etničke zajednice

Najproblematičniji situacija je relativni nedostatak poslovnih odnosa između pripadnika različitih etničkih grupa. Preko dve trećine (68%) ispitanika nemaju poslovne odnose sa osobama iz druge etničke grupe. U proseku, ljudi albanske nacionalnosti imaju veće šanse da trguju sa pripadnicima različitih etničkih grupa osim onih iz makedonske nacionalnosti

Nije iznenađujuće da ne postoje značajne mogućnosti za poslovne odnose u regionima koji su više etnički homogena. Na primer, u istočnoj regiji, gde je većinsko makedonsko stanovništvo samo 15% ima poslovne odnose sa pripadnicima drugih etničkih grupa. U područjima gde je većinsko albansko stanovništvo, skoro jedna trećina (32%) ima poslovne odnose sa pripadnicima drugih etničkih grupa. Na jugozapadu, gde je stanovništvo etnički mešovito, skoro polovina ispitanika (48%) imaju poslovne odnose sa ljudima iz druge etničke grupe.

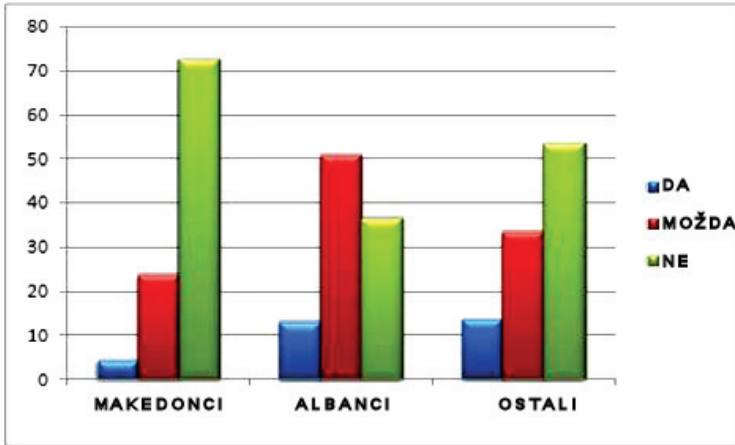
Poslovni kontakti ljudi sa drugim etničkim zajednicama se sastoji uglavnom od ljudi iz gradskih centara, mlađih ljudi; najviše pripadnika pripadnika turske nacionalnosti; sa visokim obrazovanjem i prihodima; koji imaju dobro plaćen posao i koji smatraju da imaju dobar životni standard. Ukratko, podaci pokazuju da je rod, etničku pripadnost, zapošljavanje, obrazovanje, životni standard i mesto stanovanja utiču na percepciju međunacionalnih odnosa. Ljudi sa visokim obrazovanjem, sa dobro plaćenim poslovima, sa boljim primanjima, sa boljim standardom su tolerantniji. Razumljivo je da su to uglavnom ljudi iz urbanih područja, jer ruralno makedonsko društvo je i dalje tradicionalno društvo. Najveći izvor zabrinutosti je da međuetnički poslovni odnosi nisu dobro razvijeni, a oni se uglavnom nalaze u jugozapadnom regionu, gde postoji mešoviti etnički sastav stanovništva.

Etničke predrasude

Etnička predrasuda je antipatija na osnovu uverenja kulturne superiornosti jedne grupe nad drugom. Više od polovine ljudi (55%) ne bi poslao svoju decu u školu u kojoj jedna etnička grupa je u većini. Više Makedonaca od Albanaca, Turaka, Roma, Srba podržavaju ovaj stav. Spoređujući te rezultate sa prošlogodišnjim istraživanjem UNDPa iz 2012, vidljivo je blago povećanje spremnosti za slanje dece u školu gde je druga grupa u

većini. U to vreme, više od dve trećine (69%) etničkih Makedonaca ne želi slati svoju djecu u školu u kojoj jedna etnička grupa je u većini.

Grafikon 12: Da li bi poslali dete u školu u kojoj je većina druge nacionalnosti?

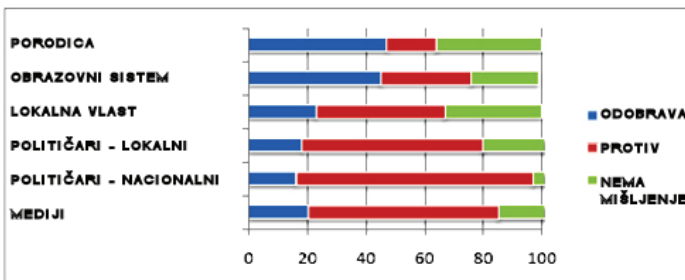

Regije gde više od polovine ispitanika je izjavilo da ne bi poslali njihovu decu u školu u kojoj su deca iz druge nacionalnosti u većini su oni u kojima Makedonci dominiraju: Vardar, Istok, Jugoistočna, Pelagonija i Skopski region. Slične stavove imaju većinom žene, starosti između 35 i 44, kao i one iznad 63 godina, oni sa nižim stepenom obrazovanja i niskim primanjima (do 6.000 i 6,000-12,000 denari). S druge strane, ispitanici koji će poslati decu u školu u kojoj je većina učenika druge etničke grupe su uglavnom na jugoistoku sa mešovitim etničkim sastavom, visokog su obrazovanja, boljih prihoda i većeg standarda.

Efekt na institucije s obzirom na etničke relacije

Velikog broja ljudi smatra porodicu i obrazovni sistem društvenim institucijama koje su odgovorne za poboljšanje međuetničkih odnosa. Političari na nacionalnom nivou se smatraju odgovornim za pogoršanje međuetnički odnosi od velikog broja ljudi, kao što su političari na lokalnom nivou i mediji po malo niže proporcije.

Grafikon 13: Činioci međuetničkih odnosa

Poboljšava
Pogoršava
Nema uticaja

Među etničkim Albancima i manjim manjina, obrazovanje vidi kao veći pozitivan uticaj na međuetničke odnose nego što je to slučaj među etničkim Makedoncima: skoro polovina (47%) od etničkih Albanaca smatra da je obrazovanje poboljšava međuetnički odnosi, a samo nešto više od jedne trećine (36%) od manjih manjina, i samo manje od jedne trećine (32%) od Makedonaca drži isti stav.

Postoji više pozitivne stavove o porodici među svim etničkim grupama, sa preko jedan polovina Albanaca vide da je porodica faktor u poboljšanje međuetničkih odnosi, i slično među manjim manjina (53%), dok među etničke Makedonci nešto više od dve petine (44%) smatra da je porodica poboljšava međuetnički veze.

Profesionalna udruženja, sindikalne organizacije, razne nevladine organizacije i dobrovoljnih inicijativa i aktivnosti doprinose malo promovisanju socijalnog kontakti ljudi iz različitih etničkih zajednica. Društveni kapital je slab u Republici Makedonija i ima parohijski politička kultura. Većina ispitanika (95%) ne učestvuju u društvenim grupama kao što su podstanari ili borave udruženja, nevladinih organizacija, dobrovoljnih organizacija, poslovnih udruženja ili sindikata. Ovo stvara nizak nivo poverenja u vladinim institucijama, medijima i političarima. Ispostavilo se da je porodica, pre svega, sklonište i glavno mesto društvenih kontakata.

Suočavanje sa diskriminacijom

Diskriminacija, ekonomska, politička ili kulturna, se smatra jednim od osnovnih razloga za etnički konflikt. To uključuje sve vrste isključenja, ograničenja ili odbijanje jednakih prava za sve. Neki teži oblici institucionalizovane političke i kulturne diskriminacije su znatno smanjeni kroz paralelno obrazovanja na makedonskom jeziku i na jezicima manjih zajednica. Drugi pozitivni pomaci je upotreba albanskog kao službenog jezika u državi, i upotrebi jezika drugih manjina kao službenih jezika uporedo sa makedonskim u zajednicama u kojima manjinske etničke grupe čine više od 20% stanovništva. Jednako tako razvoj kulture, novinarstva i objavljivanje na jezicima manjina, kao i proširenje političkih prava manjih zajednica, pokazuju slične pozitivne efekte. Većina ljudi (90%) smatra da nisu diskriminisani zbog njihove nacionalnosti i religije okozapošljavanje, napredovanje u karijeri, prilikom podnošenja zahteva u obrazovnim institucijama te prilikom korišćenja socijalnih usluga ili socijalno osiguranje. Romi se suočavaju sa najvećim stepenom diskriminacije, kao rezultatom verske pripadnosti ili nacionalnosti prilikom zapošljavanja, napredovanja u karijeri, obrazovanju ili korišćenjem socijalnih usluga

POLITIČKA NESTABILNOST – INTEREETNIČKI ODNOSI

Etnička distanca je mnogo više izražena kod makedonskog stanovništva nego kod na albanskog, što je očito iz pitanja “Hoće li prihvatiti da ima bliske porodične veze / odnose sa članom iz druge nacionalnosti”. 81% od makedonskog stanovništva anketiranih potpuno slaže ili ne slaže sa izjavom, a taj procenat među albanskim stanovništvom je 57%. Ovaj rezultat je izuzetno zabrinjavajuće s obzirom na činjenicu da je etnička pripadnost podudara sa vjerskim uvjerenjima, a da je etnička distanca sada postaje verske distance, odnosno to predstavlja stalnu udaljenost između pravoslavne i muslimanskog stanovništva u Republici Makedoniji. U tom kontekstu, postoji velika potreba za sve institucije da se stvori bolji ambijent, tako da ove razlike mogu prevazići. Da počnu sa makedonskog stanovništva treba da ima bolje razumevanje albanske kulture. Što se tiče drugih socio-demografskih faktora, analiza pokazuje da je rod građana (muškaraca naspram žena) ili bračnom odnosu ne igraju nikakvu značajnu ulogu u etničke distance, sa jednim izuzetkom koji je vredan pomena.

Viđenje međuetničkih sukoba na integraciji makedonskog društva u odnosu sela na grad, odgovori prikazuju značajne razlike između građana i njihovog okruženja. Ljudi sa sela pokazuju veći stepen etničke distance. Što se tiče životnog standarda, ljudi sa nižim mesečnim primanjima, kao i oni bez mesečnim primanjima obično izražavaju etničku distancu, dok su oni sa većim mesečnim prihodom pokazuju veći stepen tolerancije, ali i dalje pokazuju određeni stepen etničke distance.

Analizom etničke distance gledano iz perspektive stepena obrazovanja, može se zaključiti da su ljudi niskog formalnog obrazovanja dali veći procenat negativnih odgovora u odnosu na one sa višim stepenom obrazovanja, i pokazuju veći stepen etničke distance. Starosna grupa, očigledno, utiče na stavove ljudi anketiranih u pogledu njihove etničke distance. Naime, stariji imaju veću etničku distancu, koju pokazuje 40% stanovništva starosti 60 i iznad, sa izjavom da se ne slažu da njihovi srodnici imaju bilo kakvu relaciju sa članovima iz različitih nacionalnosti u zemlji. Odgovori na pitanje “da li da imaju blisku porodičnu vezu sa članom druge nacionalnosti” u ovoj istoj starosnoj grupi je čak i veći od 92%.

SIMBOLIČKI INTERAKCIONIZAM

Multikulturalna društva imaju izgrađen osećaj simboličke komunikacije, kao i odnos sa sopstvenim, kao i ostalih etničkih grupa mogu se steći samo kroz dekonstrukciju značenja koje su dodeljene sami, ali sa drugim etničkim grupama kao dobro (Semprini, 1999). Simbolički interakcionizam insistira na subjektivne percepcije da su pojedinci koji ulaze u upotrebu interakcije (kroz značenja se dodeljuju simbola koje koriste kao etničke grupe za samo-identifikacija), pokušava da izgradi zajednički sistem znanja simbola koji se koriste u javni prostor.

Simbolički interakcionizam pomaže razumevanju analizi značenja koja se kao kolektivi dodeljuju kolektivnim simbolima, kao što su nacio-

nalni amblem i zastave, a samim tim su i značajni za analizu multikulturalizma.

Budući da se etničke zajednice kao kolektiva identifikuju sa određenim simbolima kolektiva kao što su zastave, grbovi itd, odnos prema simbolima određene etničke zajednice mogu da kažu mnogo o odnosu prema datoj etničkoj zajednici. Simboli kolektiva nemaju samo značenje predstavnika dijela stvarnosti (u ovom slučaju, etnička zajednica koja identifikuje sa njima), naprotiv, oni su mnogo više od toga. Ono što je važnije i što se želi istaći je značaj da simboli datog kolektiva koji se prenosi na odnos pripadnika drugih etničkih grupa prema tim simbolima.

Emocija su uzrokuju simboli žutog lava, dvoglavog orla i osmokrakog sunca su patriotizam, ponos, rezignacija, užas i strah. Simboli sami imaju istorijsko utemeljenje u simbolizaciji etniciteta koji žive u Makedoniji.

Žuti lav sa krunom na crvenom štitu, pod kojima na traci piše Makedonija, jedan je od najstarijih simbola u Makedoniji. Po prvi put se pojavljuje u 1340. godine, u heraldici iz Fojnice, tako da kasnije nastavlja sa se koristi u periodu između 15. i 18. veka, kako bi se preuzeo VMRO (Matkovski, 1990; Jonovski, 2009).

Crni dvoglavi orao na crvenoj osnovi je zvanična zastava Republike Albanije i zastava svih Albanaca bez obzira na mjesto prebivališta. To je zastava koja je koristila George Kastiot (Skenderbeg) u borbi protiv Turaka (Murgescu, 2007).

Nacionalna zastava Republike Makedonije, žute stilizovani sunce na crvenoj osnovi, čiji je autor Miroslav Grčev, usvojen od strane Skupštine za državne zastave Republike Makedonije 5. oktobra 1995 (Grcev, 2011).

Na Albance ovaj simbol izaziva samo pozitivne emocije i najčešće je vezan za ponos i patriotizma, dok je na Makedonci, ovaj simbol predstavlja ostavku na najveći broj ispitanika ili negativnih emocija, što je kao strah ispitanika, a još više užasa na većini ispitanika.

Kada je u pitanju državne zastave na Republika Makedonija (osam - zrak sunca), može se reći da za razliku od lava, ovo izaziva pozitivne emocije kod Makedonaca, kao i kod Albanaca. Na ovaj način, može se reći da za makedonske ispitanike, državna zastava je pozitivan osećaj, bez izuzetka, dok je za albanske ispitanike, državna zastava mešovita, ali dominantno pozitivna osećanja. Naime, za većinu makedonskih ispitanika ovaj simbol izaziva osećaj patriotizma, a manje ispitanika je odgovorio da je to simbol izaziva osećanje ponosa. Treba primetiti, da značajan deo albanskih ispitanika je odgovorio da se osećaju rezignaciju prema državnoj zastavi Republike Makedonije, dok je manjina albanskih ispitanika odgovora da im ova zastava izaziva užas.

Rezultati ukazuju na etničke podele u odnosu prema nacionalnim simbolima svoje i drugih etničkih grupa. U ovom slučaju, čini se da ispitanike povezuju osećaj patriotizma u simbolima nacionalnosti, dok oni povezuju ponos kao osećaj na simbola u zemlji. Istovremeno, dok imaju osećaj patriotizma za simbola vlastite etničke grupe, oni imaju osećaj užasa i straha prema simbolima drugih etničkih grupa. Ako analiziramo negativne emocije koje su uzrokovane nacionalnim simbolima drugih etničkih grupa, videćemo da su Albanci koji su odgovarali na pitanja ne osećaju

strah, samo užasnuti na simbole Makedonaca, i iako je osećaj užasa na etničkoj simbol Albanaca je takođe dominantan u Makedonaca, jedan deo njih pokazuju strah od istog. Međutim, iz odgovora ispitanika vidljiva je ozbiljnu etničku podelu makedonskog društva. Simbol koji je prihvaćen od obe etničke grupe (iako postoje razlike u stepenu prihvatanja) je nacionalna zastava Republike Makedonije. Potvrde tih odnosa su korelacije između prihvatanja određenih simbola etničkih zajednica u Makedoniji. Dakle, između emocija koji izaziva lav kao etnička simbol Makedonaca i emocija, kao etnička simbol Albanaca, postoji značajna negativna korelacija, koji u prvom redu znači da postoji odnos između osećanja prema jednog i drugog simbola, a s druge strane, to znači da je ovaj odnos suprotstavljen. Drugim rečima, oni koji imaju pozitivna osećanja prema lavu kao etničkom simbolu Makedonaca, u isto vreme imaju negativna osećanja prema crnom dvoglavim orlom kao etničkom simbolu Albanaca, i obrnuto, oni koji imaju pozitivna osećanja prema crnom dvoglavim orlom u isto vreme imaju negativna osećanja prema lavu. Ta ista negativna korelacija, iako nešto manje, pokazuju i osećanja nacionalne zastave na Republika Makedonija i etničke zastava Albanaca. Ova negativna korelacija između ostalog je pod uticajem odgovora na Makedonaca, koji imaju negativne emocije u vezi sa etničkim simbolom Albanaca, ali pozitivnih emocija prema državnim zastavama Republike Makedonije

ZAKLJUČAK

Republika Makedonija treba da nastavi da gradi svoj politički život u skladu sa demokratijom konsenzusa, sa određenim elementima pluralističkog. To znači da je makedonska politički sistem mora da se zasniva na sledeće: dioba vlasti, decentralizaciju, spremnost za kompromis, proporcionalne zastupljenosti, konsenzus i dijalog. Makedonija je donekle uslovljena da prihvati konsensualni model demokratije sa nekim dodacima svesna svih svojih slabosti i rizika, uz visoku cenu materijalnih troškova za opstanak, i zahtjeve za federalizaciju što bi neminovno dovesti do vojni sukob. Međutim, ako postoji istinska spremnost za suživot makedonskih građana, kao i spremnosti za dijalog i toleranciju, čini se da ovaj model može da proizvede dobre rezultate i na taj način menjaju trenutne razlike (etnički / kulturni / religijski) u konstruktivne elemente u zemlji, a ne slabosti zemlje. U tom kontekstu, Leri Dajmond i Mark Plattner ističu da tamo gde se planira da političke institucije daju dovoljno svoje energije, zaštite manjine i nagrade umerenost, demokratija i mir mogu prevladati” (Diamond and Plattner, 1994: 29).

Društveni kapital makedonskog društva je veoma slab, a to utiče na socijalnu koheziju u društvu i njenu politička stabilnost, kao i međuetničke odnose. Malo ljudi pripada građanskim, profesionalnim ili sindikalnim organizacijama, koji stvaraju mrežu socijalne kohezije u društvu. Kao rezultat nedostatka angažovanja, ljudi retko obraćaju pažnju na nadležne institucije slanjem pisma ili e-mailove u vezi sa njihovim problemima. Malo je građanskih tradicija u zemlji, i postoji nekoliko inicijativa ili mreža soci-

jalnih i profesionalnih kontakata. U takvom društvenom kontekstu je teško promeniti organizaciju društvenog života duž etničkih linija. Ukratko, ako ljudi ne bave civilnom životu i u profesionalnim organizacijama, kako će razvijati saradnju preko etničkih linija?

Politička kultura je više parohijalna nego participativna, a samim tim i najviše ljudi imaju visok nivo nepoverenja u političke institucije, gradonačelnika, lokalnu vlast i medije. Samo obrazovni sistem porodica i uživaju veći stepen poverenja kao faktor koji pozitivno utiče na međuetničke odnose.

Decentralizacija vlasti, posebno zakon o novim opštinskim granicama, važan je temelj za lokaliziranje međuetničkih tenzija u nekim opštinama, kao što je Struga. Slaba lokalna samouprava može da podstakne latentne međuetničke sukobe. Čak i tamo gde manjina etničke grupe vodi lokalnu upravu, postoje problemi. Na primer, ispitanici iz Pologa su najviše nezadovoljni, a tamo 73% stanovništva pripada albanskoj etničkoj grupi. Postoji jaz između naroda i njihovih političkih predstavnika, koji se uglavnom ispunjene sukobljenih etničkih politikom. Političke stranke su podeljene po etničkim linijama, a njihovi lideri se takmiče za distribuciju privilegija povezanih sa javnih funkcija. Dok neki ljudi kažu da bi glasali za političare iz druge etničke pripadnosti ako se nedemokratsko ponašanje stranaka nastavlja, ovaj trend će najverovatnije ići u suprotnom smeru.

Partijska pripadnost u upravi je problem koji se stalno javlja u domaćim reformske procese. Stranke u opoziciji su uvek radikalan, raspirivanje međunacionalne netrpeljivosti za prikupljanje političkih poena. Čudo, onda, da su političari vide kao faktor koji najviše pogoršava međunacionalne odnose. "Postoji jaz između ljudi i njihovih političkih predstavnika, koji se uglavnom ispunjene sukobljenih etničkih politikom. Političke partije su podeljene po etničkim linijama, a njihovi lideri se takmiče za distribuciju privilegija povezanih sa javnim funkcijama" (Maleska, 2010: 12).

Konsocijalni institucionalni aranžman, kao i poboljšana prava manjina, omogućuju veću političku stabilnost u zemlji, i utemeljuju poboljšanje međuetničkih odnosa. Čini se da je to razlog zbog kojeg većina ljudi ne smatraju da su diskriminisani zbog nacionalnosti i veroispovesti. Među onima koji ističu diskriminaciju, uglavnom su Romi.

Na pitanje da proceni najopasnije tenzije, većina ljudi videli međuetnički tenzije kao manje opasna od onih između bogatih i siromašnih, i između zaposlenih i menadžeri. Većina takođe uzeti u obzir da li su međunacionalni odnosi nisu pogoršati u 2009. godini, i ne očekuju da će pogoršati u budućnosti. Na pitanje da li očekuju nasilan etničke sukob, većina je odgovorila da nije bilo takvog rizika, ili da je veoma nizak. Oni koji smatraju da su međunacionalni odnosi pogoršali i da će pogoršati u budućnosti, su uglavnom obrazovani Makedonci, a po prihodima i životnom standardu pripadaju srednjoj ili nižoj srednjoj klasi.

Iz ankete se može zaključiti da se život u osnovi odvija u okviru posebnih etničkih zajednica sa negativnim stereotipima i predrasudama. Status su prediktori predrasuda svih vrsta. Treba istaći da je paralelni obrazovni sistem, koji je uveden davno kao odgovor na potrebe manjih etničkih zajednica da uče koristeći svoje maternji jezik, oslabilo socijalne kohezije u društvu. Sada je trenutak da promovise projekti koji će ojačati kontakte

između učenika iz različitih nacionalnosti, ponajviše zato jer je obrazovnije ocenjeno kao faktor koji ima najviše pozitivne efekte na međunacionalne odnose. Ovo ubeđenje je posebno raširena među etničkim Albancima i drugim sličnim manjinama.

Rastući ekonomski problemi i nejednakosti u prihodima stvoriti frustracije jaz koji ova zemlja ne može lako nositi. Pogoršanja ekonomske situacije se nastavlja iz godine u godinu. 80% ljudi smatra da se situacija pogoršala od 1989, "proporcija viša nego u bilo kojoj drugoj zemlji u tranziciji, osim Bosne i Hercegovine, a veći procenat čak i onda u zemljama u tranziciji Centralne Azije (Maleska, 2010: 12).

Nejednakost prihoda utiče na etničke odnose još više negativno, posebno prema diskriminaciji prema Romima. Sa aspekta međuetničkih odnosa, opasnost za društvenu koheziju i stabilnost zemlje je nezadovoljstvo manjina, ali je još opasnije kada je većina frustrirana i nezadovoljna. Prema ovom istraživanju, vidljivo je da se pod uticajem dve decenije dugoj tranziciji i sadašnjoj ekonomskoj krizi građani ne osećaju ekonomski sigurno. Ono što je gore je osećanje da je izgubljena nada da se sve može promeniti na bolje. Nezadovoljstvo ili pesimizam među srednjom nižom klasom ljudi mogu negativno da utiču na međuetničke odnose jer ovo klasa grupa će instinktivno tražiti bolji status, potiskujući ljude različitog etničkog porekla. Takvi ljudi su podložni političkim manipulacijama. Osećaj socijalne nesigurnosti i frustracije je povoljan ambijent za zlostavljanje nacionalnih osećanja. U takvoj situaciji, svaki društveni sukob može završiti kao međuetnički sukob.

Da bi društvo bilo stabilnije kohezivnije i inkluzivnije te da se poboljšaju međuetnički odnosi i smanji nivo predrasuda, netolerancije i diskriminacije strategija društva mora biti usmerena dvostruko. Državna politika mora dugoročno biti usmerena na smanjenje nezaposlenosti, siromaštva, nejednakosti i diskriminacije, posebno protiv Roma. Kreatori politike treba da budu svesni da je nezadovoljstvo ili frustracija mlađih ljudi, visokog obrazovanja, ali niskih prihoda, u situaciji krize mogu biti zloupotrebjavani od strane nacionalista. Njihov nezadovoljstvo situacijom u društvu se može lako transformisati u neprijateljstvo prema ljudima iz drugih etničkih grupa. Kreatori politike i aktivisti civilnog društva, trebaju težiti stvaranju tolerantnog multietničkog društva. Razvoj i održivost civilnog društva, koji podrazumeva saradnju NVO, sindikati i profesionalnih organizacija, organizovanih na temelju saradnje etnički različitih organizacije, treba podržati.

LITERATURA

- Bieber, Florian. „Power-Sharing and the Implementation of the Ohrid Framework Agreement“. In *Power Sharing and the Implementation of the Ohrid Framework Agreement*, 7–40. Skopje: Friedrich Ebert Stiftung, 2008.
- Brown, Michael E. „Causes and Consequences of Ethnic Conflict“. In *Ethnic Conflict and International Security*, ed. Michael E. Brown. New York, Princeton: Princeton University Press, 1993.

- Diamond, Larry and Marc F. Plattner. *Nationalism, Ethnic Conflict, and Democracy*. London: The Johns Hopkins Press Ltd., 1994.
- Dnevnik, 10 October, 2009
- Grcev, Miroslav. "In a Search of a New Flag". *Macedonian Herald* 5 (2011).
- Gurr, Ted. "Systematic Early Warning of Humanitarian Emergencies". *Journal of Peace Research* 35, 5 (1998): 551-579.
- Horowitz, Donald. *Ethnic Groups in Conflict*. Berkeley: University of California Press, 1985.
- Jonovski, Jovan. "Coats of Arms of Macedonia". *Macedonian Herald* 3 (2009).
- Lauth, Hans-Joachim. *Demokratie und Demokratiemessung. Eine konzeptionelle Grundlegung für den interkulturellen Vergleich, (Habilitationsschrift)*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2004.
- Lauth, Hans-Joachim. "Ambivalenzen der Zivilgesellschaft in Hinsicht auf Demokratie und soziale Inklusion". *Nord-Süd aktuell* 2 (2003): 223-232.
- Lijphart, Arendt. *The Politics of Accommodation: Pluralism and Democracy in The Netherlands*. London: University of California Press, 1975.
- Maleska, Mirjana. "Quality of Life and Socio-Economic Conditions". In *People Centred Analysis Report: Quality of Social Services*, edited by William Bartlett. Skopje: UNDP & SEEU, 2010.
- Maleska, Mirjana. "Interethnic Relations in Macedonia: People Centered Analyses". *New Balkan Politics* 12 (2010): 29.
- Matkovski, Aleksandar. *Грбовите на Македонија*. Скопје: Мисла. Mead, 1990.
- Moynihan, Daniel Patrick. *Pandaemonium: Ethnicity in International Politics*. Oxford University Press, 1993.
- Murgescu, Mirela-Limunita, Koulouri Christina, and Erdelja Kresimir. *Nacije i države u jugoistočnoj Europi*. Zagreb: Centar za demokratiju i pomirenje u jugoistočnoj Europi i Hrvatski Helsinški odbor za ljudska prava, 2007.
- Přemysl, Rosulek. "Macedonia in 2011 – On the Way towards Stabilization or Before the New 'Grand' Agreement?" In *One Decade after the Ohrid Agreement*, eds. Marija Risteska, Zhidas Daskalovski. Skopje: FES and CRPM, 2011.
- Posen, Barry. "Security Dilemma and Ethnic Conflict". *Survival* 35, 1 (1993): 27-47.
- Ruggeri Laderchi, Caterina, and Sara Savastano, eds. "Poverty and Exclusion in the Western Balkans, New Directions in Measurement and Policy". *Economic Studies in Inequality, Social Exclusion and Well-Being* 8 (2013).
- Sarkanjac, Branislav. "Moknoto 'kotle' za Makedonija" (intervju iz „Makedonsko sonce“ 27. 2. 2004)". U Snežana Klinčarova, *Dvaeset i eden gram*, 181-190. Kumanovo: Makedonska riznica, 2004.
- Semprini, Andrea. *Multikulturalizam*. Beograd: Clio, 1999.
- Stanković Pejnović, Vesna. *Makedonija na raskršću između evropeizacije i balkanizacije*. Zagreb, 2014.

Taleski, Dane, Ivan Dajmanovski, Nenad Markovik, Vladimir Bozinovski. *Istrazivanje za ocekuvanjata na mladite vo Republika Makedonija*. Skopje: Fondacija Fridrih Ebert – Kancelarija 2006.

Western Balkans Environmental Programme FINAL REPORT, 2007–2010, http://www.westernbalkansenvironment.net/documents/final_report_2007-2010.pdf

Zartman, Wiliam. *Negotiation and Conflict Management: Essays on Theory and Practice*. London, New York: Routledge, 2008.

Vesna Stanković Pejnović

INTERETHNIC RELATIONS IN MACEDONIA-ETHNIC DIVIDED SOCIETY

Summary: The goal of article is to analyze is a result of a large empirical research, held at 2013, which showshigh degree of ethnic distance which leads to the disintegration of the Macedonian society Therespondents, 445 of them, answered to the questions about several aspects of their life and the life of their household. The ethnic distance is measured and analyzed by using Bogardus' scale. Macedonian society is characterized by interactions that are dominated by an ethnic and confessional code, based upon ethnic loyalty. This results in an absence of communication among its citizens, leading to polarity of the society. The ethnic identification is prior to a national (civic) identification. On the one hand, this decreases the social cohesion of the society, creating assumptions for its political instability. On the other hand it blocks the activities needed for collaboration in all other aspects, obstructing the building of a mutual cultural and economic matrix. Based on research it is evident there is relatively great division in the perception of the symbols of the ethnic groups. Perception changes depending on the belonging of a given ethnic group. Considering this fact, it is evident that Macedonia finds itself in a very complex situation and it needs to pay a great deal of attention to finding alternatives for improving the ethnic relations of its citizens.

Key words: ethnic groups, ethnic communities, interethnic conflict, Ohrid Framework Agreement, symbolic interactionism.

